

1 Důkazní břemeno

1.1 Jaká jsou pravidla týkající se důkazního břemena?

Především je třeba zdůraznit, že v italském právním systému jsou důkazy upraveny dvěma různými předpisy: procesní pravidla jsou stanovena v článcích 228 a 229 občanského soudního řádu, zatímco tzv. „hmotněprávní“ pravidla jsou stanovena v článcích 2730 až 2735 občanského zákoníku. Důvodem rozdělení systému na hmotněprávní a procesní pravidla je právní uspořádání, které bylo dříve v platnosti a odpovídalo napoleonskému kodexu, v němž převažoval názor, že důkazy je třeba posuzovat ze statické i dynamické perspektivy (čistě procesní). Zpráva k občanskému zákoníku vysvětluje, v souladu s důvody, které byly právě uvedeny, že důkazy se používají k prosazování nebo obecně k obhajobě vlastních práv, a to nikoli pouze v soudních řízeních, ale také mimo tato řízení a před jejich zahájením: proto mají důkazy v kodifikaci práv toto postavení. Důkazní břemeno je upraveno ve výše uvedeném textu, a nikoli v občanském soudním řádu.

Rozdělení důkazního břemene je obecně řečeno upraveno občanským zákoníkem, který v článku 2697 stanoví, že „osoby hodlající se domáhat určitého práva u soudu jsou povinny předložit důkazy o skutečnostech prokazujících jejich požadavek. Strana vznášející námitky vůči platnosti těchto skutečností či tvrdící, že vymáhané právo se změnilo nebo bylo vyčerpáno, je povinna předložit důkazy o skutečnostech dokládajících tuto námitku“. Tyto zásady proto vyžadují, aby žalobce prokázal skutečnosti, na kterých se zakládá jeho nárok, tj. skutečnosti, které mají uváděné právní účinky. Žalovaný musí na druhou stranu předložit důkazy, které prokazují skutečnosti vylučující jeho odpovědnost nebo ukazují, že došlo k vyčerpání nebo změně práva, takže nárok žalobce by měl být zamítnut. Pokud žalobce není schopen svůj nárok doložit, je žaloba zamítnuta bez ohledu na to, zda žalovaný předloží tvrzení a důkazy na svou obhajobu. Článek 2698 občanského zákoníku činí neplatnou jakoukoliv dohodu, jejímž cílem je přenesení nebo úprava důkazního břemene v souvislosti s nezczitelným právem nebo v jejímž důsledku je pro jednu ze stran příliš obtížné uplatnit svá práva. Nedostatečné důkazy poškozují věc strany (žalobce nebo žalovaného), která je povinna uvedené skutečnosti prokázat nebo vyvrátit, jelikož na nedostatečné důkazy se pohlíží jako na neexistenci důkazů.

1.2 Existují pravidla, která vylučují některé skutečnosti z důkazního břemene? Ve kterých případech? Je možné i tak vyvrátit určité právní domněnky předložením důkazu?

Článek 115 občanského soudního řádu (ve znění zákona č. 69 z roku 2009) umožňuje soudu posoudit skutečnosti, které mají být prokázány, bez ohledu na důkazy předložené stranou uplatňující nárok, pokud nebyly protistranou výslovně napadeny. Odchylně od článku 2697 občanského zákoníku se tedy skutečnost považuje za prokázanou, pokud není bezodkladně napadena. Toto pravidlo se nepoužije v případech nepřítomnosti: pokud se žalovaný nedostaví, skutečnosti tvrzené žalobcem se nepovažují za „nenapadené“, neboť uvedené pravidlo, kterým se řídí soudní řízení v nepřítomnosti, „odporuje tradicím italského procesního práva, podle kterého nelze mít za to, že účastník řízení, který se nedostaví nebo se dostaví pozdě, učinil implicitní doznání“ (Ústavní soud (*Corte Costituzionale*), rozsudek č. 340 ze dne 12. října 2007). Jinými slovy, pokud se účastník nedostaví, nepovažuje se to podle italského občanského práva procesního za implicitní doznání, ale spíše za implicitní napadení nároku. Ve výjimečných případech však zákon výslovně stanoví situace, v nichž nedostavení se účastníka představuje konkrétní chování, které se považuje za předpokládané: např. podle článku 789 občanského soudního řádu, pokud žádný z účastníků návrh výslovně nenapadne, pak to znamená souhlas (viz rozsudek č. 3810 Nejvyššího kasačního soudu (*Corte Suprema di Cassazione*), senát pro občanskoprávní věci, kancelář II, 6. června 1998).

Důkazní břemeno se zmírňuje v případě „domněnek“, tj. kdy zákon sám stanoví důkazní hodnotu určitých skutečností nebo umožňuje soudu vyvodit závěry ohledně neznámé skutečnosti ze známé skutečnosti (článek 2727 občanského zákoníku). Domněnky jsou rozděleny na: 1) právní domněnky, tj. domněnky stanovené zákonem, které mohou být vyvrátitelné (*iuris tantum*), což znamená, že je lze vyvrátit důkazem opaku, nebo nevyvrátitelné (*iuris et de iure*), což znamená, že je nelze vyvrátit předložením důkazu opaku u soudu; 2) jednoduché domněnky, které soud musí podle vlastního uvážení posoudit, přičemž připustí pouze závažné, konkrétní a souhlasné domněnky; jednoduché domněnky nejsou přípustné v souvislosti se skutečnostmi, u nichž zákon neumožňuje výslech svědků (článek 2729 občanského zákoníku). Tíže důkazního břemene se rovněž zmírňuje v případě obecně známých skutečností, tj. skutečností, které jsou všeobecně známé v době a místě vydání soudního rozhodnutí a o nichž neexistují žádné pochybnosti (článek 115 občanského soudního řádu).

1.3 Do jaké míry musí být soud přesvědčen o pravdivosti faktu, aby na něm založil rozsudek?

Soud musí dle vlastního uvážení posoudit důkazy, nestanoví-li právní předpisy jinak; může rovněž vyvodit důkazy z odpovědí, které mu účastníci poskytli, z jejich bezdůvodného odmítnutí umožnit ohledání nařazené soudem a obecně z chování samotných účastníků během řízení (článek 116 občanského soudního řádu). Soudní rozhodnutí potvrzující nárok nebo případné námitky vůči němu musí být založeno výhradně na skutečnostech, které byly plně prokázány, a to přímo, nebo na základě domněnky. Soudní rozhodnutí se nesmí zakládat na neprokázaných skutečnostech, a to ani tehdy, jsou-li možné či dokonce vysoce pravděpodobné.

2 Provádění důkazů

2.1 Provádí soud dokazování pouze na návrh účastníků nebo může soudce v některých případech provádět důkazy i z vlastního podnětu?

V italském právním řádu se dokazování řídí zásadou, že rozsah řízení je určen stranami (*principio dispositivo*), která je stanovena v čl. 115 odst. 1 občanského soudního řádu: „kromě případů stanovených zákonem“ musí soud své rozhodnutí založit na důkazech předložených stranami. Určité výjimky z tohoto pravidla jsou stanoveny v následujících článcích občanského soudního řádu:

- článek 117, který umožňuje neformální výslech stran,
- článek 118, který umožňuje nařídít ohledání osob a předmětů,
- články 61 a 191 které umožňují soudu vyžádat si znalecké posudky,
- článek 257, který umožňuje soudu předvolat svědky, které zmínil jiný svědek, a
- článek 281-ter, který umožňuje soudu (*tribunale*), který zasedá jako samosoudce, nařídít provedení důkazu svědkem, pokud popis skutečností uváděný stranami zmiňuje osoby, které jsou (jak se zdá) obeznámeny se skutečnostmi.

V pracovněprávních sporech může být zásada, že rozsah řízení určují strany, nahrazena systémem vyznačujícím se prvky vyšetřování, zejména podle těchto ustanovení:

- článek 420, který stanoví volný výslech stran během pojednávání dané věci, a

– článek 421, který stanoví, že soud může kdykoli z vlastního podnětu nařídít připuštění jiného druhu důkazu, a to i nad rámec stanovený občanským zákoníkem. V řízeních týkajících se rodičovské odpovědnosti může soud nařídít dokazování ze svého vlastního podnětu, včetně kontrol prováděných daňovou policií (*polizia tributaria*), avšak pouze v souvislosti s příkazy, které se týkají nezletilých. Pokud během rozvodového řízení vyvstanou spory, soud zajistí, aby bylo provedeno šetření v souvislosti s příjmy účastníků, jejich majetkem a skutečnou životní úrovní, a v případě potřeby se rovněž obrátí na daňovou policii.

2.2 Je-li návrh účastníka na provedení důkazu vyhověno, co následuje?

Pokud jedna ze stran požádá o provedení důkazu, může druhá strana požádat o prokázání opaku. Soud oběma žádostem vyhoví, má-li důvod se domnívat, že předložené skutečnosti budou relevantní pro účely rozhodování.

Pokud soud důkaz připustí, přistoupí k jeho provedení.

Po provedení důkazů bude v dané věci rozhodnuto.

2.3 Ve kterých případech může soud zamítnout návrh účastníka na provedení dokazování?

Důkaz je tradičně vymezen jako prostředek schopný uvést určitou skutečnost ve známost, a danou skutečnost tedy prokázat a stanovit její jistotu, nebo jako listina, která má přesvědčit soudce o daných skutečnostech. Aby byl důkaz v soudním řízení připuštěn, musí být předběžný návrh „připustný“ a „relevantní“. Aby byl předběžný návrh připustný, nesmí být v rozporu se zákazem stanoveným v zákoně (např. článek 2726 občanského zákoníku, který se týká plateb): jinými slovy soud musí určit, zda je konkrétní důkazní prostředek předkládán v rozporu se zákonem. Tzv. „neobvyklé“ důkazy, které občanský zákoník nevymezuje, rovněž podléhají zákazům stanoveným zákonem. Naopak relevance se přezkoumává z jiného pohledu a vztahuje se ke „skutečnosti, která tvoří předmět důkazu“. Aby mohl být předběžný návrh připuštěn, musí soud zjistit, zda skutečnost, o jejíž prokázání se usiluje, bude mít skutečně dopad na rozhodnutí v dané věci. Z tohoto důvodu skutečnosti, které by neměly na přijetí nebo zamítnutí návrhu žádný vliv, nebudou připuštěny, i kdyby byly prokázány. Aby soud mohl posoudit relevanci důkazu, zákonodárce vyžaduje, aby návrh splňoval minimální úroveň konkrétnosti, a poskytoval tedy alespoň tři různé typy informací: tematické: KDE; historické: KDY a funkční: ZA JAKÝM ÚČELEM. Skutečnosti, které nebyly konkrétně napadeny, nemusejí být prokazovány (článek 115 občanského soudního řádu).

2.4 Jaké existují druhy důkazních prostředků?

Italské právo rozlišuje mezi listinnými důkazy a důkazy, které nemají písemnou podobu. Důkazy upravené občanským zákoníkem se označují jako „obvyklé“.

Listinné důkazy zahrnují:

veřejné listiny (článek 2699 a násl. občanského zákoníku),
soukromé listiny (článek 2699 a násl. občanského zákoníku),
telegramy (článek 2705 a násl. občanského zákoníku),
domácí soubory a záznamy (článek 2707 občanského zákoníku),
účetní záznamy podniků (článek 2709 občanského zákoníku),
mechanicky pořízené kopie (článek 2712 občanského zákoníku),
kopie dokladů a smluv (článek 2714 a násl. občanského zákoníku).

Počítačové dokumenty rovněž představují důkazy.

Důkazy, které nemají písemnou podobu, zahrnují:

výslech svědků (článek 2721 a násl. občanského zákoníku),
písemná prohlášení svědků (článek 257-*bis* občanského soudního řádu),
doznání (článek 2730 a násl. občanského zákoníku),
formální výslech (článek 230 občanského soudního řádu),
místopřísežná prohlášení (článek 2736 a násl. občanského zákoníku),
ohledání (článek 258 a násl. občanského soudního řádu).

Existují rovněž znalecké posudky, které soudy poskytují technické znalosti, kterými nedisponuje. V italském procesním systému neexistuje žádná jednoznačně ustanovení o povinné povaze důkazních prostředků, neboť jejich předkládání není v zásadě zakázané. Podle italské judikatury nemohou tzv. „neobvyklé“ důkazy obcházet zákazy nebo vyloučení stanovené pravidly, která jsou buď hmotněprávní, nebo procesní povahy; pokud by tomu tak nebylo, pak by bylo možné nenápadně předložit důkazy, které by jinak nebyly připuštěny, nebo by jejich připuštění vyžadovalo vhodné formální záruky.

2.5 Jaké jsou metody dokazování pomocí svědků a jak se liší od dokazování pomocí znalců? Jaká jsou pravidla pro předkládání písemných důkazů a znaleckých posudků?

Svědecké důkazy připouští soud (článek 245 občanského soudního řádu); soud usnesením svědkovi nařídí, aby se dostavil za účelem poskytnutí důkazů, přičemž pokud tak neučiní, vystavuje se postihu donucovacím opatřením a pořádkové pokutě. Soud stanoví místo, čas a způsob dokazování. Na žádost dotčené strany doručuje svědkům předvolání soudní vykonavatel. Svědek přečte závazek že bude vypovídat pravdu, a poté ho soudce vyslyší – strany nemohou vyslyšet svědky přímo. Existuje ustanovení, které umožňuje soudy se souhlasem stran provést dokazování písemně (článek 257-*bis* občanského soudního řádu). Znalce jmenuje soud, který jim klade otázky, na které mají odpovědět; znalci se rovněž dostaví na jednání a složí přísahu, že budou vypovídat pravdu. Znalci zpravidla vyhotoví písemnou zprávu, soud jim však může nařídít, aby se dostavili na jednání, kde mohou být během jednání vyslechnuti ústně (článek 195 občanského soudního řádu). Písemné důkazy jsou součástí řízení, jakmile jsou zařazeny do spisu, a to v době prvního jednání u soudu nebo posléze, s výhradou zákonem stanovených lhůt (které nepřekročí lhůty stanovené pro soudní jednání podle článku 183 občanského soudního řádu pro běžné zjišťování skutkového stavu).

2.6 Mají některé způsoby dokazování větší důkazní sílu než jiné?

Italský právní řád přiřkládá největší váhu veřejným listinám a nevyvratitelným domněnkám. Veřejné listiny (článek 2699 a násl. občanského zákoníku) jsou dokumenty, které jsou s potřebnými náležitostmi vyhotoveny notářem (*notaio*) nebo jiným státním úředníkem, který je oprávněn potvrdit jejich veřejnou povahu v místě, kde byla listina vyhotovena. Veřejné listiny mají plnou hodnotu jako důkaz, pokud se neprokáže, že jsou padělané. Vyjma tohoto zpochybnění představují absolutní a plný důkaz. Nevyvratitelné domněnky (článek 2727 občanského zákoníku) jsou ještě účinnější, jelikož nepřipouštějí prokázání opaku.

2.7 Jsou pro prokázání určitých skutečností povinné určité způsoby dokazování?

Podle zákona je nezbytné určité skutečnosti prokázat výhradně pomocí zvláštních forem důkazů, přičemž v některých případech jde o veřejné listiny a v jiných o písemné dokumenty, které mohou být veřejné nebo soukromé.

2.8 Mají svědci ze zákona povinnost svědčit?

Svědci jsou povinni svědčit, pokud zákon nestanoví jinak. Zákon stanoví jinak pro tyto případy: nezpůsobilost svědčit; zákaz podávat svědectví, který je uložen určitým osobám; a možnost zdržet se výpovědi. Povinnost svědka svědčit vyplývá nepřímo z pravomoci, kterou článek 255 občanského soudního řádu přiznává soudy a která soudy umožňuje uložit svědkovi, který se nedostaví, pokutu nebo jej nechat předvést.

2.9 Ve kterých případech mohou svědci odmítnout vypovídat?

V případech stanovených v trestním řádu, na něj odkazuje občanský soudní řád: jedná se o osoby, které mohou odmítnout vypovídat, jelikož jsou vázány profesním tajemstvím, úředním tajemstvím nebo státním tajemstvím.

2.10 Může být osoba, která odmítne vypovídat jako svědek, sankcionována nebo přinucena podat svědectví?

Podle článku 256 občanského soudního řádu bude svědek, který se dostaví k soudu, ale odmítne vypovídat, aniž by uvedl řádné důvody, nebo který zavdá oprávněný důvod pro podezření, že podává křivou výpověď nebo zatajuje důkazy, soudem oznámen státnímu zástupci a bude mu předána kopie záznamu jednání.

2.11 Existují osoby, od nichž nelze vyžadovat svědectví?

Jednotlivci, kteří mají osobní zájem na skutečnostech daného případu, nemohou poskytnout důkazy, jelikož jejich zájem znamená, že by mohli být oprávněni připojit se k řízení jako jeden z účastníků řízení (článek 246 občanského soudního řádu). Pokud jde o **strany zapojené do sporů, které zjevně nemohou vystupovat jako svědci**, italský právní systém stanoví **formální výslech**, který je formou dokazování, jehož cílem je získat soudní doznání účastníka (článek 228 občanského soudního řádu), a který se musí řídit obecnými pravidly dokazování. To konkrétně znamená, že musí být předloženy samostatné a konkrétní důkazy (článek 230 a násl. občanského soudního řádu). Dotčený účastník musí odpovídat osobně a nesmí číst z poznámek, pokud se to neprokáže jako nezbytné a soud to neschválí. Otázky kladené účastníkům, kteří jsou formálně vyslýcháni, se musí týkat skutečností předkládaných jako důkazy a schválených v rozhodnutí o formálním výslechu. Mohou však být kladeny i otázky týkající se jiných skutečností, pokud s tím účastníci vzájemně souhlasí a soud to považuje za užitečné. Pokud se některá strana k formálnímu výslechu bezdůvodně nedostaví nebo se odmítne formálnímu výslechu podrobit, může to vést k tomu, že skutečnosti, které jsou předmětem dokazování, budou **připuštěny**, pokud má soud za to, že by s ohledem na jiné důkazy připuštěny být měly. Podle ustálené judikatury, pokud některá ze stran odmítne odpovídat nebo se dostavit, automaticky to neznamená implicitní doznání, ale spíše okolnost, která při posuzování v rámci dalších důkazů získaných během řízení může soudu poskytnout prostředky k vyvození závěru o skutečnostech předkládaných během výslechu.

Soud nemá jiné než výše popsané donucovací pravomoci.

2.12 Jaká je úloha soudce a účastníků při výslechu svědků? Za jakých podmínek lze svědka vyslechnout prostřednictvím videokonference nebo jiných technických prostředků?

Soudce svědka vyslechne tak, že mu během výslechu pokládá přímé otázky týkající se skutečností, které byly připuštěny jako důležité pro řízení, a libovolně otázky ohledně týchž skutečností na žádost právních zástupců stran.

Videokonference není vyloučena, ačkoli není v občanském soudním řádu výslovně stanovena. Článek 202 občanského soudního řádu stanoví, že pokud je nařízeno provedení důkazů, soud „stanoví čas, místo a způsob získání důkazů“, což soudu umožňuje nařídit výslech svědka prostřednictvím videokonference. Článek 261 občanského soudního řádu rovněž stanoví, že soud může nařídit pořízení videozáznamu, což vyžaduje použití mechanických prostředků, nástrojů nebo postupů.

3 Hodnocení důkazů

3.1 Jestliže účastník získal důkaz nezákonným způsobem, existují omezení přípustnosti takového důkazu při rozhodování?

Soud nebere v potaz důkazy, které nebyly oficiálně předloženy a uznány jako přípustné.

3.2 Jsem-li účastníkem řízení, bude moje tvrzení považováno za důkaz?

Jakákoli tvrzení účastníka, která jsou pro něj příznivá, nebudou považována za důkaz. Avšak doznání (které tedy bude mít negativní konotace) učiněné během **formálního výslechu** (viz bod 2.11) bude považováno za negativní důkaz proti účastníkovi, který toto doznání učinil.

Poslední aktualizace: 26/02/2021

Za originální verzi stránky (v jazyce daného členského státu) odpovídá příslušné kontaktní místo Evropské soudní sítě. Překlad pořídily útvary Evropské komise. Je možné, že změny, které v originální verzi případně provedly orgány daného členského státu, nebyly ještě do překladů zapracovány. ESS-O ani Evropská komise neodpovídá ani neručí za informace a data, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Předpisy v oblasti autorských práv členských států odpovědných za tuto stránku naleznete v prvním oznámení.